

30. Француз К. Е. Ucrainica : культурологічні нариси / Карл Еміль Француз ; упоряд., пер. з нім., передм. й коментар Петра Рихла. – Чернівці : Книги-XXI, 2010. – 288 с.
31. Biale R. Women and Jewish Law: The Essential Texts, Their History, and Their Relevance for Today / R. Biale. – New York : Schocken book, 1995. – 293 p.
32. Castelli Elizabeth. Virginity and Its Meaning for Women's Sexuality in Early Christianity / Castelli Elizabeth // Journal of Feminist Studies in Religion. – 1986. – Vol. 2. – № 1 (Spring). – P. 61–88.
33. Cotlarciuc N. Beiträge zum lebenden Ehe- und Familienrecht der Rumänen insbesondere jener im Süden der Bukowina / N. Cotlarciuc. – Wien : Buchdruckerei Helios, 1913. – 28 s.
34. Dan D. Rutenii din Bucovina schiță etnografică / Dimitrie Dan // Analele Academiei Române: Memoriile Secțiunii Literare Memoriile Secțiunii Literare / Academia Română București. – Seria II. – T. XXXV. – București, 1913. – P. 37–81.
35. Die Ergebnisse der Volks- und Viehzählung vom 31. Dezember 1900 im Vergleiche mit denen der Volks- und Viehzählung vom 31. Dezember 1880 und 1890 im Herzogtume Bukowina: nach den Angaben der k. k. statistischen Zentral-Kommission in Wien / veröffentlicht vom Anton Zchar // Mitteilungen des statistischen Landesamte des Herzogtums Bukowina. XI. Heft. – Czernowitz : In Kommission bei F. Pardini, k.k. Universitäts-Buchhandlung. Aus der Rudolf Eckhardt'schen k.k. Universitäts-Buchdruckerei, 1907. – CCL, 78, L, 26 s.
36. Fonrobert C. E. Menstrual purity: Rabbinic and Christian reconstructions of biblical gender / C. E. Fonrobert. – Stanford : Stanford University Press, 2000. – 326 p.
37. Fox T. S. Sexuality and Catholicism / T. S. Fox. – New York : George Braziller, 1995. – 381 p.
38. Frymer-Kensky T. In the Wake of the Goddesses: Women, Culture and the Biblical Transformation of Pagan Myth / T. Frymer-Kensky. – New York : Fawcett Columbine, 1993. – 292 p.

В статтє рассматривается влияние библейской традиции на возникновение христианской и раввинистско-иудейской религиозных концепций, особенно в контексте формирования в них идей о женщине. Основное внимание уделено формированию норм структуры и типологии семьи, сексуальной этики, статуса женщины у разных народов западноукраинских земель на основе христианского и иудейского концепта женщины.

Ключевые слова: женщина, христианство, иудаизм, сексуальность, семья, развод, нидда, контрацепция, одежда.

The article considers the influence of biblical tradition on the formation of the Christian and Rabbinic-Judaist religious concepts, particularly in the context of the forming the ideas about woman which based on them. The formation of the principles of the structure and typology of the family, sexual ethics, status of woman by different nations in the West-Ukrainian territory for the reason of the Christian and Judaist concept of woman has received considerable attention.

Keywords: woman, Christianity, Judaism, sexuality, family, divorce, nidda, contraception, clothing.

УДК 39: 001.8 (477.85/.87)

ББК 63.5 (4 Укр)

Лілія Триняк

ЕТНОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКУТТЯ В СТУДІЯХ ОСКАРА КОЛЬБЕРГА

Стаття присвячена етнографічній праці “Рокісіє” польського вченого й етнографа Оскара Кольберга. Зроблено спробу комплексно проаналізувати зміст чотиритомника “Рокісіє”, охарактеризувати методи і принципи народознавчого дослідження Оскара Кольберга, а також його вклад в етнографічні дослідження Покуття.

Ключові слова: Оскар Кольберг, етнографія, Покуття, методика.

Перші прояви зацікавленості польських вчених українським народом сягають глибокої давнини. Починаючи з XVI ст. поляків приваблював своєрідний колорит звичаїв і культури українського народу. Свідченням цього є найдавніша праця польського письменника С.Ф.Кльоновича “Rocholania” (1584 р.). У ній описуються звичаї, вірування та обряди, які побутували на Галичині [7, с. 17]. Така традиція зберігалася до кінця XIX ст.

Серед польських етнографів-професіоналів, які вивчали звичаї та побут українського народу у другій половині XIX ст., вагоме місце належить Оскару Кольбергу (1814–1890). Це вчений зі світовим ім'ям. Його народознавча спадщина становить 80

томів, значна частина їх присвячена власне українцям. Записи О.Кольберга були зібрані у різних етнографічних регіонах України, зокрема на Волині, Покутті, Поділлі, Поліссі, Опіллі, Гуцульщині. Відзначимо, що сферу зацікавлень дослідника становили не тільки поляки, а й українці, словаки, чехи, хорвати, білоруси, литовці. О.Кольберг здійснював по Україні “етнографічні експедиції”, в результаті яких у нього нагромадився багатий етнографічний і фольклорний матеріал. Найбільше плідними були його подорожі на Покуття, які він здійснив у 1867–1868, 1870, 1876–1877 та 1880 рр. Результатом цієї дослідницької роботи стала чотирьохтомна фольклорно-етнографічна праця “Покуття” (“Pokusie”, 1882–1883, 1888–1889 рр.).

Актуальність розвідки полягає у всебічному етнографічному аналізі народознавчої спадщини О.Кольберга. З огляду на це завданням публікації є розкриття змісту його дослідження “Покуття”, яке являє собою унікальну і найбільш ґрунтовну працю щодо даного етнографічного масиву. Також ми ставимо за мету всебічно проаналізувати теоретичну та методологічну базу народознавчого дослідження, показати внесок О.Кольберга у розвиток етнографічної науки, що становить значний науковий інтерес для сучасної етнології.

Зазначимо, що етнографічні дослідження О.Кольберга привертати увагу багатьох науковців: О.Піпіна [7], М.Азадовського [1; 2], Р.Кирчіва [6], В.Юзвенко [13], З.Болтарович [3], І.Збир [4; 5], в яких було проаналізовано його етнографічну діяльність, історію написання розвідки “Покуття”, а також роль польського науковця у розвитку народознавчої науки другої половини ХІХ ст.

Більш ґрунтовні українсько-польські етнографічні взаємини розпочалися на початку ХІХ ст. Головним каталізатором цієї співпраці стало пробудження національної свідомості слов'янських народів. На цьому тлі широко зростав інтерес до свого минулого до його історичних витоків, які допомагали зберегти етнічну ідентичність українців. Саме доба романтизму відзначилась, найбагатшим і найінтенсивнішим зацікавленням українським народом, його духовною і матеріальною культурою. Завдяки плідній краєзнавчій діяльності польських етнографів-науковців на початку ХІХ століття було закладено наукову та методологічну основи для етнографічного вивчення українців, як окремого самобутнього етносу.

У період становлення етнографічної науки широкої діяльності набула збиральницька робота, яка була спрямована на краєзнавче дослідження українських земель. Цьому сприяло засноване в Польщі у 1800 р. “Варшавське Товариство Приятелів Науки” (“Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk”). Початком етнографічного вивчення українського народу характеризуються діяльністю польських етнографів-ентузіастів: І.Червінського, З.Доленги-Ходаковського, З.Фіша, В.Залеського, Жеготи Паулі, В.Вуйціцького. У цей період відбувалося поживлення фольклористично-описової роботи краєзнавчого змісту, створювалася всеосяжна джерельна база з української етнокультури.

Етнографічне вивчення українців набуло більш наукового змісту у 60-х р. ХІХ ст. Велику і плідну краєзнавчу роботу у цьому напрямку зробила антропологічна комісія Краківської Академії наук, яка була створена у 1874 р. Предметом зацікавленості наукової установи стали культура і побут українського народу. Завданням антропологічної комісії і науковців-етнографів було глибоке вивчення матеріальної і духовної культури українців. Зібрані на той час етнографічні матеріали з України публікувались на сторінках таких періодичних видань, як “Zbiór wiadomości do antropologii krajowej”, “Wisła”, “Lud”. До найважливіших здобутків того періоду відносяться комплексні народознавчі наукові студії. Етнографічні дослідження набули систематичного і методологічного характеру. Відбувалася фіксація, систематизація та опублікування фактичного матеріалу про побут, світогляд і творчість народу.

У всіх попередніх етнографічних дослідженнях записи з Покуття робились принагідно. Так, з перших фольклористичних записів з Покуття ми знаходимо в рукописному збірнику народних пісень В. Залеського “Пісні польські та українські галицького люду” (“Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego”, Львів 1833). До цього збірника увійшли 42 весільні пісні з Станіславівського повіту, а також 10 пісень з Коломийського повіту. Записи пісень з Покуття містяться і у двотомнику польського етнографа і одностумця В. Залеського – Жегота Паулі, опубліковані вони у збірках “Пісні польського народу в Галичині” (“Pieśni ludu Polskiego w Galicyi”, 1838) і “Пісні українського народу в Галичині” (“Pieśni ludu Ruskiego w Galicyi”, 1839–1840).

На відміну від своїх попередників О. Кольберг проявив серйозніший інтерес до матеріальної і духовної культури Покуття. У розвідці подано всебічний опис даного краю. Також у праці велика увага зосереджена на звичаях і обрядах Покутського самобутнього етнографічного масиву. Дослідник глибоко вивчав етнографію краю, простудював величезну кількість літератури, документів та інших джерел народнопоетичної творчості. О. Кольберг був одним з організаторів етнографічної виставки, яка відбулась в Коломиї у 1880 р. Брав активну участь у її створенні, склав детальний каталог виставки.

При укладанні своїх збірників польські вчені часто залучали до співпраці місцевих інформаторів. Ними ставали вчителі, музиканти, священники, прості селяни, яких цікавила народна творчість. У збережених регіональних записах О. Кольберга містяться прізвища, доповідачів та інформаторів, які записували матеріал на Покутті. У вступі до четвертої частини О. Кольберг пише: “<...> оповідачі: селяни, дяки й інші особи (що походили з різних місцевостей Покуття) записали ці казки зі збереженням діалектних особливостей. Ними були: пан С., вчитель з Коломиї, п. Василь Юрченко зі с. Спас, Іван Нікітишин, дяк з Городниці, Софія Олейничка, Явдоха Гарачиха, Лесь (Олесь) Озарко і Михайло Басараб із с. Чортовець, Тимко Чупрун і Федір, Серхінюк з Ясенова-Пільного і багато інших” [5, с. 73]. Однак на той час питання паспортизації етнографічних записів ще не мали чіткої класифікації в народознавчій практиці, тому дослідники не завжди фіксували імена кореспондентів. Ця тенденція закономірно прослідковується й у дослідженні О. Кольберга, коли при виданні праці, імена інформаторів трапляються досить рідко.

При збиранні етнографічного матеріалу дослідник врахував свої недоліки збиральницької роботи і весь час їх вдосконалював, власноручно шукав нові наукові методи. Він цікавився не тільки усною народною словесністю, а разом з нею записував звичаї та обряди, які, на його думку, тісно між собою пов’язані. Як зазначив О. Пипін, “О. Кольберг з музичного спеціаліста перетворився на справжнього етнографа” [4, с. 105].

Розвідка О. Кольберга “Покуття” має відповідну структуру і написана за територіальним принципом з урахуванням регіональної особливості краю. Після виходу в світ цього дослідження було закладено наукову основу для становлення етнографічної науки в майбутньому.

Саме тому розвідка “Покуття” стала зразком для майбутнього написання етнографічних праць. Опираючись на наукові здобутки, вона стала прикладом для наслідування низки українських етнографів: В. Гнатюка, І. Франка, В. Колесси.

У першому томі “Покуття” О. Кольберг дав пояснення меж Покутського етнографічного масиву, охарактеризував дану місцевість і його природу, подав відомості про мову. Зокрема, підкреслюючи її особливість, дослідник зазначив, що є “певні вирази на Покутті, які ніде не зустрічаються, “а саме “віттаг”, “авіддаг”, що означає потім. Іноземні вирази піддаються немилосердному переінакшенню. Наприклад: з ад’юнкта зробився гад’юмен; з юстиціаріюша – цюцюреуш. Дуже багато австрійських канцелярських та військових іншомовних слів, які проникли в місцеву мову, а саме: файн, грайцар, ферланг, табак, гравер, ваха, глід, обертшт і т. д.” [10, с. 314].

Одяг як важливе джерело для вивчення місцевого населення також привернув увагу і О.Кольберга. Як зазначив автор, “незважаючи на незначну відмінність у деталях одягу, загалом подібний. В основному це підкреслюється покромом сіраків обох статей і переміток у молодих” [10, с.314]. Дослідник подав приклади чоловічого одягу з Чортівця, околиць Обертину, Ясеніва-Пільному. Так, верхнім одягом як чоловікам, так і жінкам служили “сіраки” чорного кольору. Чоловіки взимку носили штани “холошне”. Поверх штанів одягали сорочку із згрібного полотна, яка була довгою до колін. Влітку її одягали поверх штанів і стягували ремінним поясом “чересом”. За свідченням автора одяг шили з тканин власного виробництва, який в залежності від місцевості, мав свої особливості. Усі ці відмінності простежувались і в окремих деталях одягу [10, с.314–315].

Характеризуючи одяг дівчини з Покуття, О.Кольберг підкреслював, що він складався з довгої сорочки, яка виготовлялась з чесаного або лляного прядива. Замість ковнира вузька обшивка, яка була з червоної, і чорної волічки. На сорочку одягали “гобортку”, яку ще називали “фотою” – це полотнище, яким обгортали тіло від талії, до низу. Його підтримував пояс з волічки, який виготовлявся з різнокольорової вовни, переважно червоного кольору. Зверху на пояс накладали “окрайку”, яка опоясувала все вбрання для того, щоб воно краще трималося. Прикрасами служили скляні пацьорки і гердани, які разом з коралями становили кілька рядів. Голову прикрашали такими ж герданами, лиш дещо вужчими. Волосся заплітали у дві коси. У коси вплітали червону волічку, яку ще називали “поплітки” [10, с.316].

Крім описів селянського одягу є відомості носі дрібної шляхти і міщан з Коломиї, Косова, Березова, Мишина, Серафінців, Снятина. Костюм місцевого міщанина був дещо подібний і одночасно відрізнявся певною своєрідністю. Різниця в одязі між соціальними станами полягала в кращій якості тканини, також костюм мав більшу кількість елементів одягу. У заможних жінок було значно більше різноманітних і дорогих прикрас [10, с.317–318].

Цікавими є свідчення О.Кольберга про народну їжу та харчування, яка є важливою ланкою традиційно-побутової культури населення. Дослідник подав перелік основних страв на Покутті і зазначив, “що улюбленою стравою є “гижка” або “студенець”. “Готують її з свинячих або яловичих ніжок, а також порізаної свинячої голови, яку приправляють юшкою та оцтом. Цю страву подають тільки в урочисті дні” [10, с.319]. До страв повсякденного харчування також входили: голубці, колеша, джур, саламаха, борщ, картопля, горох, квасоля. Хліб споживали переважно ячмінний, пшеничний хліб (колач) вживали тільки в святкові та урочисті дні. У святкові дні, особливо у великі свята, кількість страв збільшувалась [10, с.320].

Народна обрядова їжа є важливою формою громадського спілкування. За свідченням дослідника у селі Ясенів-Пільному і навколишніх селах є обрядова страва, яка називається “бабою”. Подавали її на весіллі, як першу страву. Для цього “варять колешу, додають яйця і приправи. Це називається бабою і складають у горщик. На бабу кладуть кусні м’яса і варять. Коли страва готова її кладуть у миски куснями, так щоб на кожному було м’ясо. Закуску їдять руками” [10, с.320].

Чимало уваги приділив О.Кольберг житлобудуванню, висвітленню, домашнього інтер’єру, садиби, характеризував його регіональні відмінності. Описуючи будівництво житла, автор провів аналогію між багатими і бідними селянами. Як зазначив дослідник, заможні селяни будували будинки в основному з дубових стовпів, стіни закладали хвойною деревиною. Бідні ж городили стіни прутами і обмазували житлову споруду з обох боків глиною, змішаною з соломною. Заможні селяни дбали більше про вигоди і вигляд, будинки будували вдвічі більші. Вартість такого будинку становила до 200 злотих, натомість вартість бідинку бідного від 60 до 80 злотих. Так, зі слів автора, в кімнаті з правого боку стояла шафа з полицями на миски. Поряд із шафою висів кошик на ложки. Зі східної сторони у багатих і бідних знаходився стіл. Під вікном стояла

широка, але не дуже довга лава, на якій зазвичай спали діти. Поряд стояла довша лава, яка називалася “ослін”. Під стіною стояло ліжко, яке називали “постіль”. Так, змальовуючи покутську садибу, О.Кольберг відзначив, що хата бідного селянина дуже скромна і буває без господарських будівель, крім невеликої кошниці. Натомість у багатого господаря біля будинку є шопа, стодола, склад зі збіжжям, комори, карник і хлівець для худоби [10, с.321–323].

Особливу увагу О.Кольберга привернула родинна обрядовість: весілля, народження дитини, похорон. Усі сімейні обряди нерідко пов’язувались з різними магічними діями, що мали різне функціональне і сакральне значення.

Автор у своїй праці детально висвітлив місцеву весільну обрядовість. Ця складна урочиста драма супроводжується різними діями, іграми, музикою, танцями. О.Кольберг зібрав весільний матеріал у селах Жукові, Чортівці, Іспасові, Ясенів-Пільному, Городенці, Коломиї. Упорядник подав пояснення різним весільним діям: сватанню “доставане”, запросини на весілля, “посаг”, похід до “князя” чи “дружини”, “вивід молоді”. Він також порівняв весільний ритуал, у різних селах, який на той час побутував у Покутському краю. Весільний обряд нерозривно пов’язаний з пісенним фольклором. О.Кольберг доповнив весільні відомості зразками весільних пісень, які були присутні підчас тієї чи іншої весільної дії. Найчастіше – це була родинно-побутова лірика, а також пісні, що розкривали символіку окремих обрядів – виготовлення короваю, вінкоплетини, прикрашання деревця.

Ряд цінних вірувань записано О.Кольбергом, які пов’язані з вагітністю, народженням дитини і хрещенням немовляти. Найбільше автор записав магічних дійств і заборонності, які відносились до пологів. Тут магічні ритуали базувались на примітивних уявленнях. До прикладу: “передусім дивляться, щоб всі вузли були розв’язані, усі замки, скрині, вікна поотвирані, розпускають поліжниць волосся і скидають усі перстні, ковтки, коралі” [14, с.211]. “Опроводжують поліжницю по хаті і три рази довкола, так щоб вона стала три рази на поріг. Також давали породіллі митися, або дають їй пити воду в якій обмито ікону. Далі кладуть ключі і пояс, яким оперізувався священик підчас богослужіння” [14, с.211].

Не менш докладно О.Кольберг описав звичаї, що відносяться до хрещення немовляти і пов’язанні з цим дійством народні повір’я, які відзначаються своєрідною і локальною специфікою. Так, перед хрестом на поріг клали ніж та сокиру, щоб охороняти дитину від “уроків”. Автор надав свідчення і про сам перебіг хрестин. Він зазначив, що куми приходять з всякими припасами поживи, як з фасолею, горохом, бобом, сіллю, а міщани з хлібом [14, с.212].

Основну увагу етнографа привернули календарні свята й обряди, що регламентували всі сфери життя українців. Усі релігійні свята супроводжувались магічними діями, забобонними прикметами, повір’ями, звичаями, більшість з яких мають дохристиянське коріння. Серед низки календарних свят вчений у своїй розвідці подав цікаві відомості про Різдво, Святий вечір, Йордана, Василя, Маланки. У його праці знаходимо опис різдвяної обрядовості, з села Чортівець, що під Обертином, “Святий вечір тут обходять, як у цілому краї, вечеряють пісними стравами. На вечерю подають: рибу голубці з кукурудзяної, або пшеничної каші, загорненої в листочки квашеної капусти,” [9, с.243]. У дослідженні є цікавий опис обряду “спалення Дідуха”. Традиційно Дідух є символом зимових свят і має сакральну функцію. Зі слів автора, на Покутті його спалюють на третій день, після святвечора. Таке дійство відбувається перед воротами, які ведуть на вулицю [9, с.241].

Цікавими, на думку О.Кольберга, були народні зимові забави. На Покутті побутували “субітка” і “кумашня”. Всі вечорниці влаштовувались молоддю під час всього Адвенту. Хлопці приходили з сопілкою, або скрипкою і присутні влаштовували танці

аж до ранку. Дівчата на вечорницях пряли, розважались розмовою, займались ворожінням [9, с.238–239].

Велика частина матеріалу, яка була опублікована в цьому розділі, зібрана під час польових досліджень у 1867–1880 рр. Особливо він активізувався напередодні етнографічної виставки, організованої в 1880 р. у Коломиї, і пару раз під час візитів у село Чортівець, що належав його другу Владиславу Пшибишевському.

Другий том “Покуття” присвячений виключно пісням, які О.Кольберг у введенні коротко характеризує. У цьому томі містяться 512 пісень, які структуровані в сімнадцять глав, залежності від змісту і функцій. До них відносяться історична гордість, кокетливі й пісні про кохання, дітей-сиріт, військових, збір врожаю. Більшість пісень, що містяться в цьому томі записані, власне Кольбергом, але є тексти, якими він скористався у своїх попередників.

Третя частина монографії присвячена фольклорним танцям, і віруванням. У розділі “Танці” автор докладно описав коломийку, аркан, чабан, вертак, серпень. О.Кольберг надав загальні зауваження, щодо низки інших танців. Так, він детально проаналізував коломийку, зазначив, що вона є найпоширенішим танцем на Покутті [16, с.1–10]. Автор подав характеристику танцювальної музики і мелодій з більш, ніж 102 приспівками.

Значна частина третього тому присвячена й народній демонології. У розділі про “трансцендентне” містяться розповіді про мавок, відьом, опирів, чортів, вовкулаків, облік демонів і духів, заклинань і наказів, забобонів і ворожіння [16, с.82–132]. Сюди ж увійшли космологічні казки про створення світу Богом, про війну Бога з сатаною, про походження річок, озер, криниць, розповіді про чортів, грім і вітри, про мавок, розповіді про чародійство, замітки про птахів і тварин. У цьому ж томі містяться записи про різноманітні повір'я, пов'язані з сільськогосподарськими роботами (посівом, обробітком ґрунту), побудовою житла тлумачення снів, гороскоп тощо. Так, дослідник зазначив, що в день, призначений для посіву, нічого з хати не давали нікому, “бо як даст, то сі не уродит добре збіже” [16, с.153].

О.Кольберг зібрав значну кількість емпіричного матеріалу, присвяченій народній медицині. Вчений подав понад дев'яносто відомостей з народної медицини. Місцеві мешканці поєднували раціональні методи лікування з ірраціональними магічними діями. Так він зазначив, що традиційно мешканці Покуття великого значення надавали замовлянню хвороб. За свідченням автора, майже в кожному селі був знахар чи знахарка, що вміли заклинати від “пропасниці”, “бабиців”, “сонців”, “тридухів”, укусу гадюки тощо. Поряд із замовляннями широко застосовувались ліки рослинного і тваринного походження. Дослідник назвав поширені рослини, які використовував народ з лікувальною метою. Особливою популярністю серед населення користувались такі трави: материнка, чебрець, любисток, рута, шавлія, рум'янок, полин, тмин, калина, льон. Поряд з ними О.Кольберг подав народні назви хвороб [16, с.159–173]. Упорядник також занотував понад шістьсот прислів'їв з околиць Коломиї. Наприклад: “Хто рано встає, тому Бог дає”, “Ліпше кривду терпіти, чим кривду чинити”, “Від прибутків голова не болить” [16, с.180–198]. Всі ці матеріали отримані майже виключно з польових досліджень О.Кольберга, і у виносках в кінці він доповнив витягами з літератури.

Четверта і остання частина монографії “Покуття” містить українські народні казки. Їх налічується більше сімдесяти. Також до цього тому увійшли двісті п'ять загадок, записані дослідником у Чортівці та Городенці. Автор вдало спробував класифікувати казки по жанрових різновидах: казки про тварин, героїко-фантастичні, соціально-побутові, родинно-побутові, казки-нісенітниця і окремо п'ять гуцульських казок. Ці тексти були написані О.Кольбергом та його соратниками у декількох місцях в регіоні. У вступі, крім іншого, польський народознавець подав імена інформаторів і у виносці в кінці, є невелика кількість копій публікацій з фольклором Покуття. Казки,

записані О.Кольбергом, і донині становлять науковий інтерес, оскільки відносяться до самих ранніх фіксацій українського казкового епосу Галичини, а також містять глибокий зміст загальнолюдських моральних цінностей.

Водночас зауважимо, що праця “Покуття” викликала дискусію в тогочасних народознавчих колах. Вчені того часу з цього приводу опублікували різні рецензії. Так, на думку російського дослідника О.Піпіна, “польські критики ставлять етнографічні праці О.Кольберга дуже високо, цінуючи в них незвичайну точність і повноту опису, оскільки вони постачають матеріал для наукових досліджень. їхню цінність визначають і спеціалісти з української етнографії. За величезну кількість матеріалу, яку зібрав один чоловік, збірники О. Кольберга є чи не єдиним явищем у цілій слов’янській літературі” [8, с.291].

Дослідження “Покуття” привернуло увагу І.Франка, який цікавився діяльністю етнографічних досліджень польських вчених. Зокрема, І.Франко схвально оцінив доробок О.Кольберга. Він відзначив, що “третьій том цієї етнографічної праці значно поступається перед двома першими з погляду новизни і багатства зібраних матеріалів”. Проте даючи високу оцінку роботі, він одночасно гостро критикує її автора. Зокрема, він уточнює, що “при більшості пісень автор не повідомляє, де вони були записані, не всюди пан Кольберг правильно перекладає українські слова... Автор брав матеріал звідки міг, передруковував, що знайшов у давніших авторів (Вагилевича, Войціцького, Кіркора та інших), вирізав цікаві повідомлення з місцевих газет, календарів тощо, менше дбаючи про критичність і автентичність запису, а більше про їхню кількість”. Водночас, І.Франко схвально зауважив, що “транскрипція українських текстів у п. Кольберга загалом дуже влучна і свідчить про високо розвинутий у автора слух і відчуття особливостей діалекту... тільки з появою “Покуття” українці одержали можливість пізнати справжню фонетику цього дуже характерного діалектику...” [11, с.348–349].

Таким чином, аналізуючи дослідження “Покуття” О.Кольберга можна стверджувати, що не дивлячись на недоліки даної праці її гідно оцінили українські та іноземні вчені. Характерною особливістю чотирьохтомника “Покуття” є те, що він став першим цілісним дослідженням даного етнографічного масиву. Праця свідчить про потужну дослідницьку роботу вченого із залученням багатьох оповідачів та інформаторів, чим саме сприяв до популяризації вивчення Покутського краю. О.Кольберг започаткував нову регіональну методику, першим спробував систематизувати, класифікувати, фольклорний та етнографічний матеріал. У майбутньому це послужило важливим кроком для накопичення етнографічного матеріалу і процесу встановлення етнографічної науки. Велике пізнавальне значення для етнографів, науковців мають записи дослідника, оскільки містять дані з матеріальної і духовної культури Покуття. Опираючись на наукові здобутки О.Кольберга, його фольклорні записи передруковувались у працях українських і польських вчених, ними послуговувались і при укладанні академічних видань. А це говорить про високий академічний характер записів дослідника, який є зразком гідного наслідування. Праця “Покуття” не втратила своєї цінності і сьогодні, дала поштовх до активної народознавчої діяльності наступним поколінням і має перспективи до подальшого студіювання різних граней повсякденного життя населення краю.

1. Азадовский М. К. История русской фольклористики : в 2 т. / М. К. Азадовский. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. 1. – 479 с.
2. Азадовский М. К. История русской фольклористики : в 2 т. / М. К. Азадовский. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. 2. – 363 с.
3. Болтарович З. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. / Зоряна Болтарович. – К. : Наук. думка, 1976. – 139 с.
4. Збір І. Постать Оскара на тлі народознавчої науки другої половини XIX століття / Ірина Збір // Вісник Львівського університету. Серія “Філологія”. – 2007. – Вип. 41. – С. 102–109.
5. Збір І. Інформатори та кореспонденти Оскара Кольберга: зауваги та коментарі дослідників / Ірина Збір // Наукові виклади. Фольклористика. – 2011. – № 5. – С. 73–76.

6. Кирчів Р. Український фольклор у польській літературі. (Період романтизму) / Роман Кирчів. – К. : Наук. думка, 1971. – 275 с.
7. Кольберг О. Казки Покуття / упоряд., підгот. текстів, вступна стаття, примітки та словник І. В. Хланта. – Ужгород : Карпати, 1991. – 234 с.
8. Пыпин О. История русской этнографии / О. Пыпин. – С. Пб., 1891. – Т. 3. – 425 с.
9. Покуття : Етнографічний опис / здійснив Оскар Кольберг ; пер. з пол. Тетяни Буженко. – Краків, 1882. – Т. I // Наукові записки. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. – Вип. № 9–10. – С. 238–285.
10. Покуття : Етнографічний опис / здійснив Оскар Кольберг ; пер. з пол. Тетяни Буженко. – Краків, 1882. – Т. I // Наукові записки. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. – Вип. № 11–12. – С. 306–333.
11. Франко І. Pokucie. Obraz etnograficzny. Skreślił Oskar Kolberg / І. Франко. Т. III. Kraków, 1888 // Франко І. Збір. тв. : у 50 т. – К., 1980. – Т. 27. – С. 348–350.
12. Франко І. Jan Świętek. Lud nadrabski od Gdowa aż po Bochnię, obraz etnograficzny / Іван Франко. Збір. тв. : у 50 т. – К., 1980. – Т. 29. – С. 205–208.
13. Юзвенко В. А. Українська народна поетична творчість у польській фольклористиці XIX ст. / В. А. Юзвенко. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 132 с.
14. Kolberg O. Pokucie. Cz. 1 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. Т. 29. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1962. – 360 s.
15. Kolberg O. Pokucie. Cz. 2 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. Т. 30. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 300 s.
16. Kolberg O. Pokucie. Cz. 3 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. Т. 31. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 239 s.
17. Kolberg O. Pokucie. Cz. 4 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. Т. 32. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 328 s.

Стаття посвячена етнографічеській разведке “Pokucie” польського етнографа Оскара Кольберга. В этой публикации предпринята попытка комплексно проанализировать содержание четырехтомника “Pokucie”. Охарактеризованы методы и принципы исследования народоведца Оскара Кольберга, а также его вклад в этнографические исследования Покуття.

Ключевые слова: *краєведчеське дослідження, Оскар Кольберг, Покуття, методика.*

This article is devoted to the ethnographic exploration “Pokucie” of Polish ethnographer Oskar Kolberg. This publication is an attempt to analyze four volumes of “Pokucie” comprehensively. We characterize Oskar Kolberg’s methods and principles of ethnological research and his contribution to the ethnographic research of Pokuttya.

Keywords: *local history research, Oskar Kolberg, Pokuttya, method.*

УДК 94 (947: 943) “1867/1914”

ББК 63.3 (4 Укр 4П)

Галина Рікарді (Атаманчук)

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЛЬВОВА У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРО-УГОРЩИНИ (остання третина XIX – початок XX ст.)

У статті розглядаються питання національної структури викладацького та студентського персоналу львівських вищих навчальних закладів у 1967–1914 рр., вплив на неї політики урядів Австро-Угорщини та місцевої галицької адміністрації. Автор підкреслює домінування представників польської спільноти регіону у вирішенні питань розвитку освіти та національної свідомості населення Галичини.

Ключові слова: *університет, Галичина, Львів, польсько-українські відносини, сецесія.*

Національне питання було одним із основних у внутрішньому житті Австро-Угорщини в останній третині XIX – на початку XX ст. Уже тоді стало очевидним, що XX ст. стане століттям боротьби не героїв, а ідей. Переможцем у такій боротьбі міг стати лише той народ, який пропонував найбільш зрозумілі гасла, мав власну еліту об’єднану єдиною національною ідеєю. Підготовка такої еліти вважалася пріоритетним завданням для усіх народів Австро-Угорщини. У кращій ситуації опинилися ті національні групи, що посідали ключові посади в адміністрації і управлінні окремими про-